

Referat af workshop 4 – Byg UDENFOR projekt i Aarhus

På workshop 4 i BOLIG 2.000 blev drøftet og besøgt boligkonceptet Byg UDENFOR, Sylbækvej 34, 8230 Aarhus, der bygges som medbyg af og for hjemløse i co-creation (se bilag A). På workshoppen blev bl.a. drøftet forskellige brugergrupperes behov, visioner for bygning, brug af frivillige og anvendelsen af plan- og byggelovgivningen for flytbare små billige boliger. Der blev også drøftet, hvordan vi kan overføre erfaringerne til andre byggesager på landsplan.

BYGGETEKNIK OG PROCES

 A. C. MEYERS VÆNGE 15
 2450 KØBENHAVN SV
 SBI.DK
 CVR 29 10 23 84

 +45 9940 2353
 NIELS HALDOR BERTELSEN
NHB@SBI.AAU.DK

 DATO 04.10.2018
 JOURNAL NR.: 514-00071

Tid

Fredag den 21. september 2018, kl. 10:00-14:00

Sted

Mødested: Byg UDENFOR, Sylbækvej 34, 8230 Åbyhøj, Aarhus

Deltagere

Der deltog i alt 34 personer på workshoppen, hvor nogle dog ikke opgav deres navn eller mailadresse. Se bilag B.

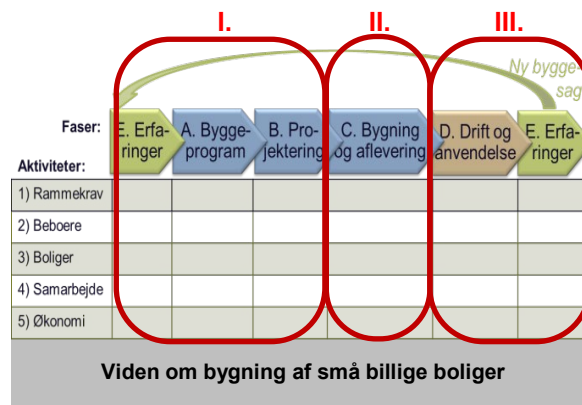
Typen af boliger	Flytbare boliger	Faste boliger
Boliger under Serviceloven som fx herberger og forsorgshjem	Felt 1	Felt 2
Alment- og privatejede og drevne boliger og bofællesskaber	Felt 3	Felt 4

Program

Velkomst, program og arbejdsmodel

- I. Boligernes planlægning og kommunale synsvinkler
 - Boligernes indretning, størrelse og sammenbygning
 - Dialog om boligplaner og sagsbehandling.
- II. Besøg på byggeplads og erfaringer med bygning
 - Besøg på byggeplads og rundvisning i boliger
 - Erfaringer med bygning og samarbejde om udførelse
 - Dialog om erfaringer med bygning og samarbejde.
- III. Boligernes økonomi og perspektiver på landsplan
 - Boligernes husleje og bygge- og driftsomkostninger
 - Oplæg til debat om perspektiver på landsplan
 - Dialog om perspektiver på landsplan.

Afslutning og sammendrag.

Velkomst, program og arbejdsmodel

v/ mødeleder Niels Haldor Bertelsen, SBI/AAU.

Niels bød velkommen til BOLIG 2.000 workshop 4 hos Byg UDENFOR projektet i Aarhus og takkede for, at BOLIG 2.000 måtte komme på besøg.

Niels gennemgik herefter workshop 4's program i hovedtræk, idet han brugte hånden til at vise de tre centrale dialogblokke i dagens program:

- Pegefingern er planlægningsdelen jf. dialogblok I. Boligernes planlægning og kommunens synsvinkler.
- Langemand er den fysiske del jf. dialogblok II. Besøg på byggepladsen og erfaringer med bygning.
- Guldbland er økonomidelen jf. dialogblok III. Boligens økonomi og perspektiver på landsplan.

Disse tre dialogblokke skal ses i forhold til de aktuelle beboeres behov, som er håndens tommefinger, som kan nå alle de andre fingre, og som er det centrale omdrejningspunkt for bygning af små billige boliger til hjemløse. Som den sidste af de fem fingre er lillefingeren, og den er den formidling, som vi gennem BOLIG 2.000 og andre informationskilder sender ud.

Niels gennemgik herefter kort, hvad samarbejdet i BOLIG 2.000 dækker og dens vision, og at der før denne workshop 4 har været:

- Workshop 1 den 6/4 2017 om 'Kolonien' i København.
- Workshop 2 den 30/8 2017 om Venligbolig Plus på Frederiksberg.
- Workshop 3 den 14/3 2018 om Containerboligerne Cph Village på Amager.
- Fyraftensmøde den 7/2 0218 i BL's kreds 5 og 12 i Aarhus.

Nærmere om BOLIG 2.000, dens musketered samt referater og præsentationer fra de enkelte workshops kan ses på linket <http://www.trafikstyrelsen.dk/-/DA/Bolig/Byfornyelse/S%C3%A6rlige-indsatser/BOLIG-2000.aspx>

Slutteligt henviste Niels til SBI-rapport 2017:12 'Drejebog: Bygning af små billige boliger', som findes på linket <https://sbi.dk/Pages/Drejebog-Bygning-af-smaa-billige-boliger.aspx?s=2017:12>. Drejebogen er et første bidrag til en vejledning i bygning af små billige boliger samt et manifest, så man kan arbejde videre med og udbygge.

En uddybning af indlægget findes på præsentationen 'BOLIG2000 WS4 Indledning NHBertelsen180921', som er vedlagt dette referat, men som ikke blev vist på workshop 4.

I. Boligernes planlægning og kommunale synsvinkler

Denne dialogblok var planlagt med følgende indlæg og dialog:

- Boligernes indretning, størrelse og sammenbygning v/ Arkitekter Uden Grænser (AUG)
- Kommunes synsvinkler v/ Aarhus Kommune
- Dialog om boligplaner og sagsbehandling.

Desværre måtte Aarhus Kommune melde afbud på grund af sygdom, hvorfor dette indlæg blev aflyst.

Boligernes indretning, størrelse og sammenbygning

Arkitekter Uden Grænser (AUG) ved arkitekt Kim Pretzmann Olesen og arkitekt Maria Viva gav et indlæg om deres arbejde på projektet. Der henvises til deres præsentation, som er vedlagt referatet, og som de fremlagde på workshoppen. I Byg UDENFOR projektet i Aarhus har desuden medvirket arkitekt Jens Balle og arkitekt Nikita Gyawali. Kim præsenterede herefter AUG og deres motivation for at gå ind i projektet på Sylbækvej.

Projektforståelse. Det er vigtigt, at Byg UDENFOR kender beboernes sociale forhold, og at AUG prøver at se byggeriet i sin helhed og som et arbejdsfælleskab. Her kan caféen, det sociale arbejde og medbyg indbyrdes styr-

ke hinanden. AUG arbejder på projektet efter nogle fællesskabende mål og metoder samt forståelse af 'Hvad er hjemløshed?' og 'Hvilke indsatser kan vi gøre?'. De arbejder ud fra Byg UDENFOR's projektgrundlag, og deres arbejds spørgsmål er fx: Hvor meget selvbestemmelse, hvilke fagligheder skal der til, og hvordan lærer vi at forstå hjemmet som begreb? Da Kim selv har arbejdet som tømrer på projektet, har han og dermed AUG et meget indgående kendskab til beboerne og deres behov og muligheder.

Indretning. I arbejdet med byggeprogrammet har AUG drøftet, hvordan man kan tage beboerne med i programlægningen og udformningen af rumprogrammet. Den enkelte bolig er på ca. 15 m². Som selvbygger eller nybygger, som nogen af beboerne kalder sig, er det vigtigt at kunne mærke materialerne, hvorfor containerløsninger er fravalgt, og der er valgt træløsninger. Wc og bad er placeret udenfor boligerne i særskilt modul, som i intervaller tømmes af kommunal slamsuger. Der er et tekøkken i boligen med vask, kogeplade og køleskab. Der er både arbejdet med fællesskabende områder og privatområder, som kan skabe hjemlighed, og som samlet kan give en helhedsforståelse og et levende område. Boligen er tilknyttet udearealerne gennem to indgange – en til fællesarealer og en som privatindgang, og der er vinduer med godt udsyn i alle retninger og til himlen, så man ikke føler sig 'fanget' i sin egen bolig. Helt tæt ved boligen er der en randzone, som giver beboeren et privat uderum. I planche 20 gives et overblik over krav og visioner for indretningen.

Byggeprincippet. Der er udarbejdet forskellige varianter af boligerne, så de kan fremstå meget forskellige og individuelle. De bygges oven et skelet af ens rammer, som er med skæve vinkler, og som er præfabrikeret og samlet med beslag (se planche 18-19). På dette rammeskellet påsættes indvendig og udvendig beklædning af træ, og der sættes isolering i midten. Der bygges terrasser til boligen, og boligen indrettes. Byggeprincippet og materialevalget er tænkt så bæredygtigt som muligt. Det meste af boligen kan bygges i medbyg sammen med den kommende beboer. Der bygges i alt 6 boliger på Sylbækvej, som bygges sammen i et bomiljø. De 4 boliger er bygget på Sjælland af et firma, som har sponsoreret dem, og dagene før workshoppen ankom de til Sylbækvej. De 2 sidste miniboliger er bygget på stedet af beboerne selv. I Byg UDENFOR støttes denne proces af en udlært tømrer.

Sammenbygning. De 6 boliger er som sagt bygget sammen i et fælles bomiljø, hvor bad og wc ligger uden for boligerne i et fælleshus. Nærmere om eksempler på sammenbygning kan ses på plancherne 22-25.

Dialog om boligplaner og sagsbehandling

- Er materialevalget bestemt af sponsorerne eller af brugerne? Vi har valgt en træløsning, som er bæredygtig og god for medbyg, og som giver høj kvalitet og en robust bolig, hvor man har en hjemmefølelse, og som ikke føles som en institution.
- Nogle beboere vil gerne have 500 meter til nærmeste nabo. Kan de købe et sådan modulsystem og trin for trin opbygge deres egen bolig med køkken, wc og bad? Det er en mulighed, men vi har ikke målrettet vores projekt til den gruppe. Vi har her vist et princip med nogle eksempler, som andre kan gøre brug af. Vi ser meget på processen, og vi er løbende blevet inspireret

gennem projektet på Sylbækvej. Denne workshop er god til at inspirere andre. Man kan også løfte sin bolig væk senere, idet dens størrelse muliggør transport på lastbil.

- Brugergruppen? Der er stor forskel på deres behov og muligheder, og vi har derfor eksempler på meget forskellige løsninger. Vi arbejder i AUG på en byggemanual, hvor vi får lidt mere styr på processen. Men det kan også være et tema at drøfte, hvor meget frihed og styr man skal ligge ned over medbygprocessen?
- Er man lejer eller ejer? Det er deres hus, som de låner og kan låne videre. I Byg UDENFOR arbejder det også på andre lejer/ejerforhold.
- Lugter boligerne ikke af oliemaling? Det er noget, vi vil arbejde med at få ud til fordel for mere bæredygtige løsninger. Det kunne også være noget, som vi får lagt ind i vores byggemanual.
- Andre har arbejdet med klynger af miniboliger ved motorvejen og andre steder samt færdige samlede bebyggelser, hvor beboerne ikke bliver involveret i opførelsen, så de kan flytte ind med det samme. Denne løsning blev valgt til andre typer hjemløse, og fordi vi ikke ville skubbe de hjemløse foran os og skuffe dem, fordi plan- og bygperioden kan blive meget langstrakt og kompliceret. Der har også været arbejdet med storlandsbyer som den ved Musikbyen i København.
- Det er vigtigt, at boligerne er til at betale!
- Hvad med naboorienteringer og -konflikter? Man skal tage naboerne med helt fra starten. Ofte bliver det bedre med tiden, så man skal slå koldt vand i blodet og se tiden an, hvis der opstår nabokonflikter.
- Er midlertidigheden ikke et paradoks? Er det trygt, at skulle flytte ude efter en kort årrække?

II. Besøg på byggeplads og erfaringer med bygning

Denne dialogblok blev gennemført med følgende indlæg og dialog:

- Besøg på byggeplads og rundvisning i boligerne
- Frokost hvor Café UDENFOR står for forplejningen
- Erfaringer med bygning og samarbejde om udførelse
- Dialog om erfaringer med bygning og samarbejde.

Figur 1. En af de fire ny boliger udført på Sjælland sættes her på plads på Sylbækvej. Foto: Kim Kromann.

Besøg på byggeplads og rundvisning i boligerne

Beboerne og brugerne stod for en rundvisning og præsentation af boligerne og det deres pågående byggearbejde.

Frokost - Café UDEFOR står for forplejningen på Sylbækvej

Erfaringer med bygning og samarbejde om udførelse

Kim Kromann, Byg UDEFOR præsenterede erfaringerne, som de have haft med projektet generelt og om selve medbygprocessen.

Vi skal nok have en tømrer på fuld tid på sagen, som kan bygge sammen med de hjemløse, men det er også svært at holde ham beskæftiget, når de ikke kommer som aftalt. De hjemløse har også andre kompetencer, som vi skal være opmærksomme på at udnytte. Nogle hjemløse medbyggere vil gerne kaldes nybyggere, idet de selv syntes de har et højere mål med medbygprocessen.

Mange vil gerne deltage som medbyggere. Vi har nu de 6 boliger, som er støttet af FEAD (Den Europæiske Fond for Bistand til de Socialt Dårligst Stillede), og vi håber på at få flere midler, så vi kan bygge 6 nye huse. Det har taget længere tid at bygge dem, end vi havde planlagt fra starten. Nogen syntes ikke det går hurtigt nok, men selve processen med at arbejde sammen om bygning er også vigtig.

Der skal være liv på pladsen døgnet rundt, og vi skal give kærlighed til hinanden og ikke pege fingre. Det er godt at lave boligerne og bo sammen. Det giver tryghed. Det er det, vi skal give videre til andre. En hjemløse kan måske tilknyttes som vicevært, og de kan bygge videre med andre og lære dem deres erfaringer.

Vi er meget styret af reguleringer. Det er derfor godt med en sådan workshop, hvor vi kan få diskuteret det, så man får øjnene op for forenkling,

så vi ikke har så mange problemer at tumle med. Vi har fx problemer med folkerregistret, hvis boligerne ikke har en BBR-adresse, så kan de hjemløse ikke få bankbetalinger og andre ting gjort, og så kan de ikke blive en normal Aarhus borger.

Man har i Aarhus også forsøgt med campingvogne og midlertidige boliger på godsbaneområdet, men det er ikke godt. Man skal også huske på, at det koster omkring 40.000 kr. om måneden, at have en hjemløs på et forsorgshjem.

Dialog om erfaringer med bygning og samarbejde

- Hvornår bliver de to sidste boliger færdige? Nu har vi pengene til at få dem færdige, men det er også vigtigt med processen og ikke bare at blive færdig.
- Hvad med midlertidigheden? Husene er godkendt til 5 år. Studieboliger kan i henhold til planloven blive liggende i op til 10 år. Man kan se nærmere herom i referatet fra workshop 3 den 14/3 2018, hvor også Bygningsreglementets krav blev drøftet (<http://www.trafikstyrelsen.dk/DA/Bolig/Byfornyelse/S%-C3%A6rlige-indsatser/BOLIG-2000.aspx>). Både i forhold til Planloven og Bygningsreglementet er det kommunen som administrerer det og kan give dispensationer og fastlægge en praksis.
- Der er forskellige behov for den der vil bo 500 meter fra naboen, medbyggerne her på Sylbækvej og de færdigbyggede boligklynger andet sted i Aarhus eller København.
- Er boligerne købt, lejet eller lånt? Byg UDENFOR arbejder med forskellige muligheder herunder også et lånekort til boligen, arbejdsopgaver som betaling, og vi undersøger forskellige købsløsninger. Vi vil dog ikke give dem væk, idet vi gerne vil have, at værdien kan komme andre hjemløse til gode.
- Hvor lang tid tager en bolig at blive bygget? Vi har ikke tal på det. Det vil givet gå hurtigere næste gang, idet øvelse gør mester. Det kunne godt være, vi skulle måle det og lægge det ind i byggemanualen.
- Kan fagforeningen ikke stoppe medbygløsningen? Vi taler med dem om det. Det samme problem har de på tekniske skoler, som løser det i det lokale faglige udvalg, hvor både Dansk Byggeri og 3F deltager.

III. Boligernes økonomi og perspektiver på landsplan

Denne dialogblok blev gennemført med følgende indlæg og dialog:

- Oplæg til debat om perspektiver på landsplan ved Projekt UDENFOR.
- Dialog om perspektiver på landsplan.

Det var planlagt af Kim Kromann, Byg UDENFOR skulle holde et indlæg om boligernes husleje og bygge- og driftsomkostninger, men af tidsmæssig grunde blev det aflyst.

Oplæg til debat om perspektiver på landsplan

Preben Brandt, Projekt UDENFOR gav sit indlæg en drejning i forhold til overskriften, idet han hellere ville lægge vægt på visionen, mennesket bag hjemløsestatistikken og samfundsbetydningen.

Projekt UDENFOR. Preben Brandt er psykiater dr.med. og stifter af projekt UDENFOR, og han virker i dag som arbejdende bestyrelsesformand. Preben

benævner sig selv som socialarbejder, der deltager i det opsøgende gadearbejde. På det tidspunkt han startede var han ikke ret godt bekendt med lovgivningen. Han beskrev herefter Projekt UDENFOR og forklarede, at vi er åbne for diskussion og dialog, hvorfor Kim og han ikke behøves at være enig. Vi er en selvstændig og uafhængig fond, som laver gadearbejde. Vi har et værdisæt og en ideologi, hvor vi syntes, det er vores pligt at hjælpe hjemløse, der hvor vi kan. Men det ikke er vigtigt for os at opgøre nytteværdien af vores indsats. De hjemløse har et dybt behov for boliger. Boligerne bliver lånt ud til dem, der har bygget dem, og de kan lånes videre til andre, på samme måde som vi låner bøger på biblioteket. Vores grundlag er at skabe et idealistisk og værdibaseret lys for de hjemløse. Projekt UDENFOR vil også være provokerende overfor det 'normale' samfund og middelklasseborgerne, og vi vil beskytte retten til at være til og til at være anderledes.

Hjemløse. Hjemløse er personer, som ikke har en fast bolig, og nogle kan i perioder bor på gaden. Men de hjemløse er ikke en homogen masse – de er meget forskellige. Jeg vil her prøve at vise tre eksempler: Tom, Mette og Jens. Tom er 50-60 år og digter, og han vil ikke have købt konceptet. Vi havde dog en anden metode til at hjælpe ham i gang. Han bor nu i en almen bolig. – Ham skal vi ikke bygge til. Mette er død nu. Hun kunne kun bo kort et sted og havde ikke styr på at fortælle sandheden. – Vi skal ikke bygge for hende, hun skulle på et 'hjem'. Jens har bygget et 2 x 1½ meter skur til sig selv, som var satte over en rist, hvor han fik varmen fra, og med en gadelygte over, som han fik lys fra. Men det var trist, for så kom DSB og politiet og fjernede ham, for nogen havde klaget. Vi købte en kolonihave til ham. – Jens er en af dem, vi kan bygge sammen med. Socialforskningsinstituttet/Vive siger, at der er 6.000 hjemløse, hvor ca. 30 % bor i campingvogne og lignende. Hvor bor rest? De bor fx på gaden, på forsorgshjem, hos venner, hos 'onkler' eller i korte fængselsophold. De har ikke egen bolig, og de kan fx tilbydes § 110 botilbud¹ eller en almen 'skæv bolig'.

Byg UDENFOR. Det er noget nyt og et skrøbeligt stykke arbejde for os i Projekt UDENFOR. Det er ikke altid nemt at starte noget nyt op. Vi har ca. 1 mio. kr. til det i København, og ca. 1 mio. kr. til det i Aarhus, som vi har fået støtte til fra FEAD. Man kan sig, at vi giver de hjemløse et asyl, men det rummer en ny forståelse i forhold til den gamle forståelse af ordet asyl på fx følgende punkter:

- De hjemløse er selv med til at tilrettelægge og bygge dem.
- Vi har en anden og mere samlende vision.
- De hjemløse får deres egen bolig.

Det var visioner, som jeg allerede skrev om i en kronik i Berlinske Tidenden i 1994.

Men hvor skal en sådan bebyggelse ligge? Vi pæne borgere vil ikke have sådan noget liggende i vores baghave! Skal vi ikke have lov til at lave nogle super

¹ **§ 110 botilbud.** Serviceloven § 110: Kommunalbestyrelsen skal tilbyde midlertidigt ophold i boformer til personer med særlige sociale problemer, som ikke har eller ikke kan opholde sig i egen bolig, og som har behov for botilbud og for tilbud om aktiverende støtte, omsorg og efterfølgende hjælp.

<https://danskelove.dk/serviceloven/110>

pæne og smarte boliger, som får stor værdi, og som bliver eftertragtede også for andre, og som smitter positivt af på de hjemløse? Ja, det er måske naivt, men det er sådan vi tænker. Vi vil gerne bygge nye hus, som man tænker over og lægger mærke til. Men kunne vi ikke bygge det sammen med det sociale element og få et større perspektiv, som bliver spændende og provokerende?

Den næste generation vil vi gerne gøre mere bæredygtig også i forhold til social bæredygtighed, og som har respekt for dem, som ikke kan og gerne vil noget andet. Vi vil også gerne dokumentere det og lave en social manual, som hænger sammen med AUG's bygge manual, hvor vi kan vise nogle gode eksempler og udfordre samfundet. Vi håber, vi kan finde penge til det.

Se uddybende betragtninger til indlægget i bilag C skrevet af Preben Brandt.

Dialog om perspektiver på landsplan

Hvad med økonomien? Hvis hver bolig fx koster 1 mio. kr. så kunne vi vel lige så godt aftale det med en hotelkæde om at leje et hotelværelse. Undskyld provokationen – kunne det ikke være en bedre løsning? Det er en nytteværdibetragtning. Tænk lige på Mette-historien, som viser, at det ikke passer til hende. Her findes der forsorgscentre og herberger som løser det for omkring 2.700 kr./nat. Så kort. Det vil jeg ikke. Det vil ikke være rigtigt for den 1 % af befolkningen, som er meget svage.

Afslutning og sammendrag

Afslutning ved Niels Haldor Bertelsen.

Med Prebens indlæg om perspektiver og visioner for Byg UDENFOR fik vi afrundet håndreglen ved at sætte visionen ind i håndfladen, som vi få samling på de fem fingere. Her viste Preben, hvor vigtigt det er at have en fælles vision med, som den overordnede målsætning eller styringsramme for arbejdet. Vi fik samtidig med forslaget om en bygge manual fra AUG og Prebens forslag om en bæredygtig og social manual et nyt bidrag til formidlingen, som er lillefingeren i vores håndregel. Kim og besøget i boligerne vist, hvor vigtigt der er at have fokus på beboernes styrkesider, og hvordan de kan inddrages i planlægnings- og byggeprocessen. Med de tre dialogblokke, som var hovedpunkterne i dagens workshop, har på forskellig måde prøvet at illustrere håndreglen for planlægning og bygning af små billige boliger, hvor:

- *Visionen* som overordner samler indsatsen er håndfladen.
- *Beboerne* og deres behov og muligheder er tommelfingeren.
- *Planlægning* af placering, indretning og byggeprincippet er pegefingern.
- *Byggearbejdet* hvor boligernes opføres og bliver til er langemand.
- *Økonomien* herunder finansiering, omkostninger og huslejen er guldbland.
- *Formidlingen* af erfaringer fx i manual og workshops er lillefingeren.

Med denne sammendrag af håndreglen for bygning af små billige boliger vil jeg gerne takke Byg UDENFOR for værtsskabet, indlægsholderne for spændende indlæg og deltagerne for en god og konstruktiv dialog.

STATENS BYGGEFORSKNINGSINSTITUT
AALBORG UNIVERSITET KØBENHAVN

Jeg vil til slut invitere alle til at deltage i det fremtidige samarbejde i BOLIG 2.000, som man kan læse mere om på <http://www.trafikstyrelsen.dk/DA/Bolig/-Byfornyelse/S%C3%A6rlige-indsatser/BOLIG-2000.aspx> og til BOLIG 2.000. Vi planlægger en workshop 5 til at blive afholdt i Roskilde sidst på året eller i starten af de nye år, hvor alle er velkommen.

Med venlig hilsen
Niels Haldor Bertelsen

Bilag A: Hjemløse bygger boliger til sig selv og andre hjemløse

Boligklynge på Sylbækvej 34, 8530 Åbyhøj, Aarhus

<http://udenfor.dk/gadeplans-arbejde/byg-udenfor/>

BYG UDENFOR er et arbejdsfællesskab, som giver en gruppe hjemløse mulighed for medbestemmelse og for aktivt at være medskabende af deres egne midlertidige boliger. Projektet skal afprøve en ny metode, hvor tilegnelsen af konkrete erfaringer og kompetencer indenfor byggeri blandt udsatte hjemløse kombineres med kompetenceopbygning til et liv i egen bolig.

For mennesker der lever på gaden og har gjort det længe, kan det være svært at føle sig hjemme i en bolig. Med projektet Byg UDENFOR ønsker Projekt UDENFOR at gøre det lettere ved, at de hjemløse selv kan være med til at bygge små mobile og fleksible boliger, der er skabt til at understøtte det liv og den hverdag, som de ønsker og føler sig trygge ved.

Hjemløse borgere er med i hele processen; fra konceptudvikling og realisering af "det gode hjem for dem", arkitekttegning af byggeskitser og indretning af deres unikke træhus til selve byggeriet og endeligt til indflytning i boligerne, som sættes op i mindre klynger i Aarhus. Med boligklyngerne skal følge den nødvendige socialfaglige støtte, og forhåbningen er, at nogle af beboerne på sigt finder ny motivation, nyt mod og nye kompetencer i forhold til at rykke videre til mere permanente boligløsninger.

Selve byggeriet finder sted på Projekt UDENFORs grund lidt uden for Aarhus, hvor de hjemløse borgere bliver en del af et arbejdsfællesskab, og hvor de kan afprøve og udvikle deres ressourcer og bidrage til byggeprojektet med det, de kan. Byg UDENFOR fungerer i tæt samarbejde med projektet Café UDENFOR, som laver mad til deltagerne i byggeriet, og til andre arrangementer i Aarhus – og som ligeledes bygger på inddragelse af den enkelte borger i alt fra drift og udvikling til kartoffelskrælning og servicering for caféens gæster.

Husene fra byggeriet er flytbare og skal placeres midlertidigt på udviklingsgrunde, som senere skal bebygges og udvikles jf. de gældende lokalplaner.

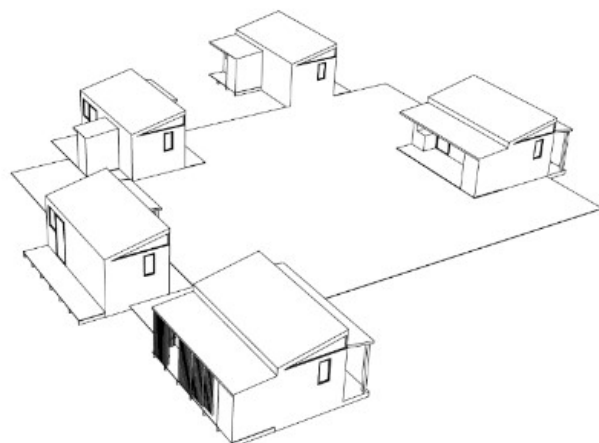
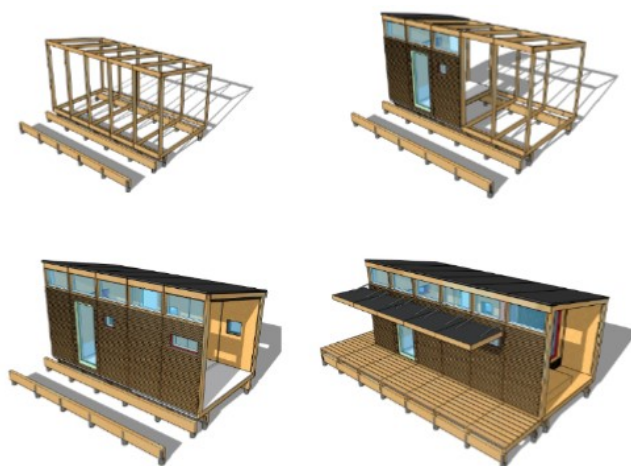

Foto: Ole Knudsen

Co-creation

Byg UDENFOR er et co-creation-projekt, som bliver båret af mødet mellem socialfagligt og byggefagligt arbejde og af en høj grad af inddragelse af både målgruppen, af frivillige kræfter, af lokalmiljøet og af samarbejdet med kommunen, virksomheder og civilsamfundsorganisationer, som ønsker at gøre en forskel for hjemløse i Danmark.

Bilag B: Workshop 4 Byg Udenfor Aarhus 21/9 2018 – Deltagere

Nr.	Navn og e-mail	Deltager
1	Allan Milton, Skiftesporet	1
2	Arzu Ahmad (aahm@aarhus.dk)	1
3	Bent Lykke (maa@lykke-nielsen.dk)	1
4	Ciobanu Petre	1
5	Emma D. Tidemandsen (emsen913@hotmail.com)	1
6	Hans Ladegaard (hl@yourhouse.dk)	1
7	Helle Friis (helle.friis@hjoerring.dk)	1
8	Henrik Ditlev (jernhenrik3000@gmail.com)	1
9	Jacob Ravn (jran@aarhus.dk)	1
10	Jens Balle Christensen (jbc.alsvej@pc.dk)	1
11	Josephine Sandal (jsan@tbst.dk)	1
12	Jørgen Kjær (jkjaaer54@hotmail.com)	1
13	Kim Pretzmann Olesen (kim@boligarkitektur.dk)	1
14	Kim Kromann (kk@udenfor.dk)	1
15	Lasse 4 fred (lasse4fred@gmail.com) Sand's Boligudvalg	1
16	Line Juhl (line.juhl@hjoerring.dk)	1
17	Mads K. Vejram (vkma@aarhus.dk)	1
18	Malene Bønding Oelrich (malo@tbst.dk)	1
19	Maria Sophia Dahl (mariasophiadahl@hotmail.com)	1
20	Maria Viva (mvi@arkitekterudengraenser.dk)	1
21	Niels Haldor Bertelsen (nhb@sbi.aau.dk)	1
22	Oskar Christensen (oskar9s@hotmail.dk)	1
23	Palle Eli Jensen (palle.eli@gmail.com)	1
24	Peter Ib Rasmussen (pr@vordingborg.dk)	1
25	Preben Brandt (pb@udenfor.dk)	1
26	Rasmus Thrane (rasmus@cj-arkitekter.dk)	1
27	Sigurd Larsen, TI + Orsen	1
28	Silje Erøy Sollien (ses@vandkunst.dk)	1
29	Steen Brandt (steenbrandt@sol.dk)	1
30	Thomas Kildegaard Barfod (tkb.send@gmail.com)	1
31	nn	1
32	nn	1
33	nn	1
34	nn	1
	I alt inkl. nn:	34

Bilag C: Uddybende betragtninger til indlægget fra Preben Brandt

Byg UDENFOR i Aarhus er en afdeling af Projekt UDENFOR, som har sin base i København. Projekt UDENFOR er en selvejende organisation, som blev grundlagt i 1996 af mig med det formål at udføre opsøgende socialt og social-psykiatrisk arbejde på gadeplan i forhold til hjemløse. Projektet blev skabt i frustration over, at der ikke i København var, ja ikke i hele landet, var nogen form for opsøgende gadeplansarbejde i forhold til hjemløse, der levede isoleret på gaden. Nogenlunde samtidig etablerede Aarhus Amt et lignende projekt, 'Midtbyen', som altså var offentligt ejet, mens Projekt UDENFOR var en NGO, så selvom vi mødtes om diskussioner om metoder i arbejdet, var der grundlæggende forskel på ressourcer, ideologi og værdier.

Projekt UDENFOR blev etableret på en statslig midlertidig puljebevilling med 250.000 kr. Det betød naturligvis, at vi ikke kunne være sikre på, hvor længe vi kunne blive ved. Sådan var de første 6 - 8 år. Men det lykkedes for organisationen at overleve de usikre år og senere at overgå til en varig basisfinansiering. Selvom Byg UDENFOR er finansieret med en treårs bevilling er vi overbevist, at det også vil lykkes at finde midler til at fortsætte Byg UDENFOR efter den første periode.

Projekt UDENFOR blev skabt for at yde en indsats over for mennesker, der levede på gaden, og som ikke kunne eller ville indgå i samarbejde med andre myndigheder eller organisationer. Kravet til os var at møde disse mennesker og skabe en kontakt på trods af, at det kunne se ud som umuligt. Det var kontakten, mødet med det andet menneske, der var målet. Men det kunne følges af forandringer, men det var ikke forandringerne, der var målet. Vi ville give noget uden modkrav eller forventninger, som jo i sagens natur kun kunne skabes ud fra vores forestillinger om, hvad der var godt, og hvad der var skidt.

Vi valgte ikke at se på den nytte projektet kunne have, men på pligten til at forholde os til og møde med mennesker, der levede uden for samfundet. Det var de værdier vi valgte, og den ideologi vi lagde til grund. Det er stadig det Projekt UDENFOR arbejder ud fra, også nu hvor vi fortsat udfører opsøgende gadeplansarbejde, men også som i Byg UDENFOR har valgt at bygge huse med nogle af de hjemløse, som ikke bare kommer ind i samfundet gennem andre tilbud.

Hjemløs betyder uden hjem. Altså en betegnelse for dem, der ikke har noget hjem. Men det er meget mere end det, selvom boligen er et af de centrale problemer. Der ligger en social og en psykologisk dimension til grund for hjemløsheden. Hjemløshed betyder i denne sammenhæng både at være fysisk uden hjem og ikke at føle sig hjemme. For tiden er der en særlig interesse for det ikke at have en bolig. Den officielle definition med navnet 'Ethos' beskriver hjemløshed ud fra mangel på en egen selvstændig bolig. Det får nogle til at forestille sig, at hjemløshed afhjælpes alene ved at have boliger nok, der er til at betale. Det er en forkert antagelse.

De ca. 6.000 hjemløse, der findes i Danmark ved en tælling over en uge, svarer til ca. 15.000 personer, der i løbet af et år oplever hjemløshed. De fleste af dis-

se personer har ophold i hjemløsebotilbud (Servicelovens § 110) dvs. herberger og forsorgshjem, som kommunerne skal tilbyde hjemløse. En anden relativ stor del bor tilfældigt hos venner og bekendte. Der er ca. 500 hjemløse, der bor på gaden.

Min vurdering er, at omkring 20 % af alle hjemløse, flest blandt dem der sover på gaden, har svært ved at indgå i et almindeligt liv med almindelige kontakter til samfundets institutioner i allerbredest betydning af institutionsbegrebet, og dermed også at klare at bo i en almindelig bolig.

Det er den gruppe hjemløse borgere vi, og jeg gennem mange år, beskæftiger os med i Projekt UDENFOR, såvel i forhold til socialt relationsarbejde, som i forhold til bolig.

I 1994, før man var begyndt at tænke i de såkaldte 'Skæve boliger' skrev jeg en kronik i Berlingske Tidende med titlen 'Landsbyer for usædvanlige mennesker', hvor jeg i mangel af andet ord kaldte sådanne boligområder for asyler, altså ukrænkelige fristeder. Jeg skrev blandt andet:

"Men lige meget, om sådanne asyler blev oprettet på den ene eller den anden måde, er det vigtigste, at de rummer netop det, som de mennesker, der skal bruge dem, ønsker og kan leve med. Boligen, aktiviteterne, arbejdet og kulturen skal udgå fra beboernes egne ønsker, behov og muligheder, og de skal være tilrettelagt af dem selv i samarbejde med mennesker, der er visionære nok til at have ideer, men samtidig også er demokratiske nok til, at alle kan få et ord med om, hvordan tingene skal være. De asyler jeg forestiller mig er alternative boformer, hvor ingen udelukkes på grund af manglende evne til at stoppe et misbrug eller manglende vilje til at acceptere en behandling, men hvor på den anden side tilbudtene om behandling er til stede. Hvor der gives mulighed for, at også de meget anderledes kan leve et liv på deres måde – beskyttet, men ikke udelukkede fra samfundet. For selvfølgelig skal sådanne asyler ikke være isoleret fra, men derimod integreret i hele samfundet".

Det har vi nu fået mulighed for at prøve at skabe i Aarhus med Byg UDENFOR. Det begyndte med en bevilling fra et særligt EU-initiativ gennem den danske socialstyrelse. Gennem nogle år havde vi været i kontakt med en århusiansk socialrådgiver og gadeplansarbejder og talt om anderledes væresteder og bygning af småhuse. Bevillingen, som rækker over tre år, gav os mulighed for, at vi kunne kaste os ud i det. - Byg UDENFOR var blevet skabt!

I et samarbejde mellem Arkitekter Uden Grænser i Aarhus, nogle hjemløse, en tømrer, socialarbejderen og os blev en standardmodel for huse skabt, der kunne bygges af hjemløse hjulpet af fagpersoner, og de første huse begyndte at tage form. En stor donation fra firmaet Monstrum, gjorde det muligt at bygge nogle huse i en lidt anden form, men stadig i samarbejde med de hjemløse, som hver i sær skulle bo i huset fremover.

Samtidig skred et samarbejde med Aarhus Kommune frem om placering af husene, ligesom der blev arbejdet med modeller for fremtidig drift af husene og de småbosættelser, som ville blive skabt.

Vi er ikke naive og blinde for de lovgivningsmæssige og administrative udfordringer, der er ved sådan et projekt. Der er fortsat mange ting at diskutere og problemer at løse. Hvad med ejerskab? Skal den enkelte beboer eje, leje eller låne huset? Kan huslejen holdes under 2.000 kr., hvis der skal betales husleje.

Hvis det bliver muligt at fortsætte med at bygge og etablere bosættelser, vil vi gøre det i samarbejde med Arkitekter Uden Grænser og med hjemløse selv. Med kommuner, boligforeninger eller hjemløsebotilbud, der ønsker at vove sig ud i sådanne aktiviteter. Vi vil gerne supplere med at bygge møbler til husene, at bygge højbede, udekøkkener og andet, som kan bruges i sådan en lille anderledes bosættelse. Og vi vil gerne eksperimentere med at bygge økologisk og med nul-energi.

Udover at boligerne skal være til at betale, ser vi dem som udtryk for anderledeshed og forskellighed; involvering og fællesskab; alenehed og samvær; fremsynethed og bæredygtighed.

Som det oprindelige formål med Projekt UDENFOR, som ikke har været til diskussion undervejs i årene, der er gået, vil vi også fastholde, at både det byggeri, som vi har gennemført, og det som vi forhåbentligt kommer til at gennemføre fremover, skal bygges på formål og værdier, som udgår fra pligten til at sikre også disse borgere, med deres måde at fungere på, muligheden for et bedre liv. Vores bekymring er, at hvis man alene ser på nytten af projektet, vil det være naturligt at vælge at tilbyde deltagelse i projektet til mennesker, der har færre problemer at slås med. Det kan være fornuftigt nok, og det falder let i hak med den gængse tænkning om samfundsøkonomi, og det skal selvfølgelig også være en del af tilbuddene til hjemløse og deres boliger. Men der skal også være plads til det, som kan synes nytteløst, men som vi ved, kan være værdifuldt for nogle.

Preben Brandt, den 26/9 2018